

Regény-irodalmunk úttörője.

Áboveán Chácshidúr.

Azon időszakban, midőn a híres Parrot, dorpáti egyetemi tanár, Arméniának orosz uralom alatt levő részét, illetőleg Transkaukáziát meglátogatván, az ecsmiádzini kolostorba érkezett, oly szándékkal, hogy az Ararát ormaít megmászsa, — Ábovéán, — ki később „Örményhon sebei“ (Verkh Hájásztáni“) czimű hazafias szellemben irt irányregényével, s máig földéritetlenül maradt rejtélyes eltűnésével is oly híres

név tulajdonosa lón, — szintén Ecsmiádzinba érkezett tanulmányai színhelyéről Tifliszből; s — mint életirója megjegyzi — épp azon gondolattal foglalkozott, hogy további kiképeztetése végett a velencei mechitharisták szent-lázár-szigeti akadémiájára menjen, — a midőn Parrot tanár az Ararára teendő expediciójához egy, az orosz nyelvben jártas kalauz kirendelése végett, a „katholikosz“-hoz fordult; a ki e célra kedvenczét, Áboviánt ajánlotta.

Parrot csakugyan az ajánlott örmény ifjúval tette meg a nevezetes utat, — s annak megtörténtével saját költségén magával vitte őt a távoli — Dorpátba.

Ez esemény döntő befolyással volt az örmény ifjúra, a ki új otthonában a német nyelvet teljesen elsajátította; mindazonáltal az európai szellem befolyása mellett sem szünt meg hazájának és nemzetének hű fia lenni.

Említett regényében is, mely az ő főművét képezi, az ázsiai örmény élet nyomorait és szellemi egyoldalúságát iparkodik feltüntetni. Cselekménye azon időre esik, midőn a mai eriváni kormányzóság még perzsa fenhatóság alatt állott, vagyis e század első évtizedére. — A regénynek úgy nyelvészeti, mint történeti, társa-

dalmi és néprajzi jelentősége van, — azonkívül nemzeti szempontból is mély hatást ért el honfitársainál, a maga korában.

Az örmény regényirodalom ezen első úttörőjének, Áboviánnak sajtószertű eltűnéséről, — a mely csaknem összeesik Petőfi eltűnésének időpontjával, — csak annyit tudunk, hogy az eset Tifliszben, 1848-ban történt. Egnapon lakásáról kiment, — és többé nem tért vissza!

Sz. K.

Ruben anyjának dala.

— Háj költeménye. —

Kelj föl Ruben! vitéz Ruben, rég alszol,
Hadd szóljak hazánknak sok nagy bajáról,
Áni ezer egyház-romja néz reád,
Mikor hozod helyre széthányt kőfalát?

Testvéreid uratlanul maradtak,
Keserves rabszolgaságba jutottak,
Kelj föl Ruben! vitéz Ruben álmodból,
Hallgassad a bus hangokat hazádból...

Gyászos szeme folyton folyvást könnyezik,
Segélyedet várja; mikor érkezik?
Földjét, vizét idegenek uralják,
Tönkre teszik maholnap már e hazát!...

Még Árará, s Árakádz áll számodra;
Sziphán, Kerkur, Ván és Széván romokba',
Áldozatul estek a vad csordának,
Kitéve a kény-úrak ostorának!...

Király-elődeid mennyből figyelnek,
Értök bosszút karjaid mikor vesznek?
Kelj föl Ruben, vitéz Ruben álmodból
S szabadíts meg a zsarnokok hadától!...

Fölkelt Ruben!.. Előre hát harcosok,
Vele együtt szabad utat nyissatok,
Kiüzni a nemzet ellenségeit
S fölépíteni édes hazánk romjait!...

Simay Gergely.

Örményország fővárosa

a Bagratidák alatt. *)

III.

Az egykori örmény főváros látogatóinak figyelmét különösen egy romcsoport vonja magára, melyet „a fürdők romjai”-nak neveznek, ámbar inkább hasonlít valamely palotának és templomnak egy épülettestet alkotó maradványaihoz. Alkalmassint az a márványkapolna volt, a melyet Szárkisz katolikosz építtetett szent Ripszima tiszteletére, midőn Ániba tette át s patriarchatus székhelyét. Még inkább leköti az utazó érdeklődését az egyetlen épület, a mely meglehetősen jó karban élte át ennyi század viharait. A város falához támaszkodik s emeletesen száll alá az Alazának partja felé. Homlokzata sakktabla-szerűen elhelyezett kőkoczkákkal van ékesítve. Nagy kapú vezet belsejébe az épületnek, a mely nyilván valamelyik fő-méltóságnak a lakóhelye volt, de már a külső városfalnál való fekvésénél fogva sem lehetett királyi palota. Muravieff úgy vélekedik, hogy a Páhlávuni-ak híres családjának a palotája volt, Váhrámé, a vitéz hadvezéré, vagy unokaöccsége, Magistros Gergely hercege.

A tornyokkal ellátott s vörös kőkoczkákkal borított óriási városfalakat Szêmpád király építtette. Mély árkot is ásott köréjük, melyek az Alazától az Árpácsái sziklás partjáig huzódnak s jóformán hozzáférhetlenné tették fővárosának egyetlen gyöngébb pontját. A falak mögött elterülő romtörmeléken keresztül amaz erődnek vette útját Khanikoff, a mely az Alaza és Árpácsái összefolyása által alakított szögben emelkedik. Megállapodott útközben egy magas toronynál s annak közelebbi megvizsgálása arról győzte meg, hogy a torony egykor minaret volt. Itt találta az első perzsa feliratot, a mely ekként hangzott:

Khanikoff N. Voyage à Ani, Capitale de l'Arménie sous les Bagratides. (Revue Archeologique, Paris, XV.-e année.)

„Én, Kei sultán, Mahmud fia, Saur fia, Manutsard fia, őseimnek és gyermekeimnek üdvére, rendelem: A kölcsönösség, barátság és egyetértés öregbedjék közöttük. Megtiltjuk a birtokosoknak, hogy Abu-i-Maamran e moseája előtt juhakat és tevéket áruljanak. Isten haragja fogja megbüntetni azt az embert, a ki nem tartja tiszteletben e rendeletet. A Hedsira 595-ik esztendejében.“ (1198—1199.)

A felirat alatt örmény nyelven e szavak olvashatók:

„A kik ezt hűségesen megtartják, áldva vannak az Isten által.“

Az áni-i nagy moseán öt feliratot talált Khanikoff. A legmagasabban fekvő s leghosszabb szintén perzsa nyelvű s gazdag diszítésű vésetekkel van ellátva, a melyeket erősen megviselt már az idő. Utazónk lemásolta ezeknek a töredékeit:

„Isten egyszerű a lényegében, a nyugalomnak osztogatója... Abu-Said-Bahadur, khán... királya a föld felszínének... A bölcs sultán, a világnak és a vallásnak nagyja... uralkodása legyen örökkévaló.“

A további feliratok egyike három — perzsa, georgiai és örmény — nyelven van szerkesztve. A perzsát leginkább megviselte az idő. Csak ennyi vehető ki belőle:

„Az... 5-ik évben, Zakaria atabeg, fia az elhunyt...“

A georgiai ekként hangzik:

A 450-ik esztendőben én, Zakaria atabeg, megerősítettem ezt.“

Az örmény pedig:

„A kik ezt hűségesen megtartják, áldva vannak az Isten által.“

A várerődben nem talált Khanikoff semmi figyelemreméltót a Bagrátidák palotájának romjain kívül. Egy kis templom eme romok közt gazdag mivezetű ablakszegélyezettel és vörös és fekete kőoszlopokkal volt ellátva. Alkalmasint ugyanaz, a melyről Ker Porter írja, hogy tiszta etrusk építésű vallási építmény („religious edifice, enriched with borders of the pure etruscan.“)

Innen nem messze vette kezdetét az a falazat, a mely Ánit a rónaság felül védelmezte, s a mely a Mu-

ravieff által a Páhlávuniak palotájának vélt épületromokig nyulik. Emezek közelében a falba vágott kapú látható, a melyet később befalaztak. Meredélyes ösvény vonul innen le az Alaza partjára, a mely egészen át van lyuggatva üregekkel és barlangokkal. Háború idején alkalmasint menedék-helyei voltak ezek a barlangok az áni-iaknak. Nem messze a külső falnak a nagy kapujától, erre a kerek torony fehér falába vésett kufi felíratra bukkant Khanikoff:

„A kegyelmes és irgalmas Isten nevében megrendelte ennek a kerek toronynak az építését Manutsar, Saur fia, a nagy, a győzelmes, az ügyes kormányzó, a vitézek apja.“

* * *

Időszámításunk ötödik századában Áni kisebb vároerőd volt, melyet 783-ban Ásodnak engedtek át a Gámszárágánok. Királyi székhelylyé 961-ben lett, III. Ásod alatt, a ki több templomot emelt a városban; fia, II. Szêmpád pedig a tornyos külső falakkal látta el a várost. A Bagratidák 1045-ben átengedték a görögöknek, a kiktől csakhamar elhódította Alp-Arslan seldsukida sultán vagy jobban mondva a fia, Melik sah (1064). Ő aztán eladta a kurd eredetű Benni-Seddadoknak, kik a patriarchai méltóság visszaállításával kezdték meg az uralmukat (1082.) Ekkor szenteltetett fel Pársegh püspök a keleti örmények patriarchájává. Abul-Sevar emirt 1124-ben elűzte Ániból Dávid georgiai király; az előbbinek fia, II. Phádlun azonban pár év múlva ostrommal visszafoglalta Ánit s megígérte, hogy nem fogja háborgatni keresztény lakosságát s meghagyja a patriarchai egyház kupolájára helyezett nagy keresztet. III. Phádluntól 1161-ben ismét elhódította a várost III. György király s Szárkisz örmény herceget, Zachariás fiát nevezte ki a kormányzójának. Két év múlva ismét a muzulmanok kezeibe került; ostrommal vette be Arslán sáh. Még egyszer hatalmába ejté György király s Orbelián Ivánnak a kormányzására bizta; 1198-ban ismét a Beni-Seddadok hatalmában találjuk a várost, 1239-ben Tsarmagan mongol vezér vette ostrom alá s

megalapította a Tsinguisidak uralmát, a mely csaknem száz évig tartotta fenn magát. A mit annyi pusztító háború meghagyott Áninak egykorú nagyságából, rettentő földrengés semmisítette meg 1319-ben.*)

A mint ebből a rövid vázlatból is kitetszék, mintegy harmad félszázadon át muszulman uralom alatt volt Áni. Nincs tehát semmi különös dolog abban, hogy a város romjai közt arab és perzsa feliratokkal találkozunk. A hódítók jobbára Khorasánból és más perzsa tartományokból jövének, kétségkívül sok perzsa telepedett meg Ániban is, s hozzájuk voltak intézve azok a nyelvükön írott rendeletek, melyeket a város falai annyi század viharai között megőriztek.

Áni muszulmán történetirójának, Ahmed-ben Mohammed el Gaffary-nak könyvében egy szemtanú ekként írja le eme romboló viharok egyikét, Áni ostromát Melik-sah által a Hedsira 456-ik esztendejében (1064 Kr. után.)

„Melik sah-zadeh (királyfi, trónörökös) végre két folyamos, igen erődített s magas fekvésű városhoz érkezett. Nagyvíztömeg vette körül és „Szúz-Mária szék helye“ volt a város neve s azt mondták, hogy ez a város egyike a keresztények által szenteknek tartott helyeknek. Előleges szemle után nyilvánvalóvá lett, hogy a lovasság nem közeledhetik a város falaihoz s a gyalogság nem mászhatja meg a kerek tornyokat. Mindez nagyon elszomorította a sah-zadehet... Másnap megtörténtek az ostrom előkészületei. Tutajokat készítettek, melyeken a gyalogság és a vitézek átmentek az árkon; nagy hévvel támadtak, de minden eredmény nélkül és sokan közülök megszűntek létezni. A sah-zadeh vakmerő bátorságot mutatott; testőreitől kísérve, a fal kerek tornyaihoz közeledett, a melyekből hurokra fogott köteleket kezdtek kivetni. Tartani lehetett attól, hogy nagy veszély fogja érni, de a Mindenható Isten megövtá távoztak a város mellől... Kétség fogott el s nem tudtam, mit tanácsoljak, midőn egyszerre záporosóttól követett forgószelel támadt; az ég elborult, úgy hogy korom-

*) Saint-Martin, Memoires sur l'Armenie, I. 111—114 l.

sötétség takart el mindent; nagy földrengés támadt, mintha elkövetkezett volna a világ vége. Midőn ujra kiderült, láttam, hogy az erődítéseknek keleti oldala az árokba szakadt; az összedült falak betömték azt úgy, hogy a katonák nehézség nélkül behatolhattak. Felgyújtották az összes templomokat és zárdákat s majdnem valamennyi keresztény musulmáná lett.“

Dr. Molnár Antal.

A szamosújvári temetőben.

Zúg a szélvész a hegytetőn,
A temető fái között
Fájó szívvel zokogok én,
Kedvesem, sirhantod fölött.

Minden, mit az élet adott,
Mind az, mit én benned birtam,
Élteddel az én éltem is,
Ott van a mély, hideg sirban.

Rá süt a hold sirhantodra,
Azt gondolom szellemed hív,
Fölöttem susogja a szél:
Túl siron is érez a szív.

És nem fáj úgy már az élet,
Lelkemről tűnnek az árnyak,
Enyhet lel a másvilágon
Ez a gyötrő-kinzó bánat.

Sallak Róza.

Az 1896. évi vizkereszt-ünnepe Tiflisben.

A milyen homályos, komor volt az idei, épp olyan szomorú volt az elmúlt két új-év is Örményország minden részében. 1896. év első napjaiban személyesen magam voltam tanúja annak, hogy milyen nyomott hangulat uralkodott Tiflisz akósai között vizkereszt előtt és ezen ünnep napján! Az oroszok és örmények kerülték a találkozást, az örmények egymás között csak suttogva beszéltek és ha georgiaiak ismerős örményekkel találkoztak, ezt kérdezték:

— Igaz-e az a mit az emberek mondanak?

— Mi az?

--- Hogy az örmények január hatodikán: vizkereszt napján az oroszokat és ezeknek hítsorsosait, a georgiaiakat meg akarják támadni és felkonczolni?

— Képtelen badarság, mese!

És mégis az orosz hatóság is komolyan foglalkozott ezzel a hírel. Azt hitték, hogy vizkereszt napján a körmenet alatt az örmények meg fogják támadni az orthodoxokat: az orosz-georgiai körmenetet. Azért megtettek minden elővigyázati intézkedést, a katonaság is készenlétben volt. A legtekintélyesebb orosz, magának gróf Zichy Jenőnek is mondotta, hogy az örmények forradalmat terveznek; mely szavak annyira hatottak a grófra, hogy hajlandóbb volt a közlő, mint az én szavaimnak hitelt adni, ki úgy nyilatkoztam volt, hogy az egész csak mese beszéd, koholmány, rágalom...

A vizkereszt napi körmenet két részre osztotta Tiflisz lakosságát. Az egyik rész orthodoxokból állott: orosz-georgiaiakból és a másik örményekből. A körmenet útja a folyó partjához vezetett. Az orosz-georgiaiak a felső és az örmények az alsó parthoz mentek. Nagy köhid választja el a két körmenetet egymástól. Az orosz-georgiak sorfalát a katonaság képezte, az örmények ellenben a zászlókkal kivonult iparosok sorútja között haladtak.

A rendőrség azt követelte, hogy a örmények jelen alkalommal tartsák meg a körmenetet templomuk kerítésén belül; azonban az örmény „katholikosz“ kieszközölte azt, hogy a rendőrség e követelésétől elállott. Nyüzsgött a nép mind két ponton... Ágyúk dörgése jelezte, hogy a felső parton az orosz-georgiai vízszentelési ünnepély tetőpontját érte. Az örmények türelmetlenül várták végét az ünnepélynek. Végre egy pár gyenge puska lövés által ők is jelezték azt, hogy Krisztus keresztelésének ünnepélye nálunk is bevégeződött. És azután ezen szavakkal: „Áldott Krisztusnak keresztelése“ (Օրհնուի է՛ է՛ Կրիստոսի ին՝ Արիստոսի : orhneál e mēgērduthiun Kriszdoszi) egymást üdvözölve vigan, lassan, csendesen elszoltak az örmények onnan, hol órahosszat térden állva imádkoztak. Könnyes szemekkel imájukat így fejezték be:

*Տէր ողորմես, Տէր ողորմես.
Տոբ աշխարհիս իսպառնիքիւն,
Եզգիս հայոց ազատնիքիւն.
Տէր ողորմես:*

(Der voghormeá, der voghormeá. Dur áschárhisz chághághuthiun, ázkisz Hájocz h ázáduthiun. Der voghormeá: Uram irgalmazz, Uram irgalmazz. Adj a világnak békeséget, az örmény nemzetnek szabadságot. Uram irgalmazz.)

Igy végződött a tiflisi örmények koholt forradalma. A lapok csak hetek múlva közölték, hogy a félelmetes hír névtelen írói el vannak fogva. Két georgiai és egy orosz volt, kiket a török konsul vesztegetett meg, mert fel akarta dúlni a szép egyetértést, mely a tiflisi oroszok, georgiaiak és az örmények közt létezett. De — hála Istennek! — nem ért célta.

Cselingárián Jakob.

A meghalt gyermek.

Meghalt a gyermek
S a jó anyja
Éjjel és nappal
Ugy siratja.

De jő egy éjszakán,
Arcza oly halovány
És szól: „Nyugodjál im
Ég rendelésein.
Nézd kis halottruhám
Oly könnyázott anyám;
Nincsen nyugtom sehol,
Míg te nem alhatol.“

Eltűnt a gyermek,
S a jó anya
Magzatát többé
Nem siratja.

Németből:

Gerlai Sarolta.

SZÉP ÁRÁ

tragoedia öt felvonásban.

Irta:

Márton Dávid.

(Hetedik folytatás.)

Harmadik felvonás.

NEGYEDIK JELENET.

Csár. Előbbi.

Csár. (Észrevétlen bejő, félre.)

Szegény király, ma ébren álmodott
Újból, mint annyi hosszas éjszakán!

(Fenn.)

Légy üdvöz a kormánynyal, oh, király!

Árá.

Jer, jer, beszélj, leghívebb emberem!
Mit tudsz felöle?... Megtaláltad őt?

Csár.

Vérző kebellem kell jelentenem, —
Mert fáj királyom sajtó bánata
E szivben is: — minden hír néma lön,
Hogy Álmira felől kikérdezém.

Árá.

Oh, jaj nekem!

Csár.

Jaj a hazának!, mert
Mig szép királya álmokat vadász,
S éhes szerelmi vágygyal egy leányt
Keres: az ellen ellepé határát.

Árá, (meglepetve.)

Ármeniában ellen?!... És te mondd ezt,
Kit küldetésed távol tartta rég?.....

Csár.

Annak köszönd e fájó hirt király!

Árá.

Beszélj világosan! ki vakmerő
Átlépni e hon szent határait?...

Csár.

Az Assyrok nép-óceánja és
Semiramis, Ninusnak özvegye.

Árá. (Hévvél.)

Ha feneketlen tenger: akkor is
Kisöpröm én e szemtelen hadat,
Hogy cseppje sem jut a mederbe bár,
Honnan kikelt e hont elönteni. (Csárhoz.)
Szólítsd elem a harczos ifjakat!

Csár. (Menet közben gunnyal, félre.)

A mit kerestél, megtaláltad, oh,
Szerelmes ifjú, hős király!... Az asszony
Jő, s hozza a násznépet is magával! (El.)

Árá.

Tehát ez asszony, ez a vészes örvény
— Ki annyi ifjut áldozatra vitt
Vad mámorában; — Ő közelg felém?...
Dühében lépte át e hon határát,
Hogy nem nyeré meg hű szerelmemet;
Hogy a követség, melyet érte küldött
Már harmad izben — itt e szent falak közt: —
Hő szív helyet gyalázatot talált;
És megvetést vitt vissza válaszul
Hős asszonyának... Oh, tehát e nő
Haddal kívánja meghódítani
Szerelmemet, mit annyi ígéret
Csábos szavával nem tudott elérni?!...
Jól van Semiram! Jer harczolj, csatázz!
Ha elbukom viharja közt a harcznak:
Hajolj felém — a holt megengedi —
S hintsd ajkaimra mérges esókjaid'!

ÖTÖDIK JELENET.

Harczos ifjak. Előbbi.

Árá.

Derék vitézim! nyomban menjetek
Csatára hívni fel a nemzetet.

(Harczosok el.)

Árá.

Keljen föl a legkisebb porszem is,
Mig e hazában idegen tanyáz.

HATODIK JELENET.

Csár. Előbbi.

Az ellen egy követje megjelent,
S kihallgatást kér Semiram nevében.

Árá, (félre)

Új alkuvás lesz!... (Fent.) Menj, bocsásd be őt!

(Csár el.)

A zsarnok asszony újabb eszközét
— Bár gyűlölettel tölti lelkem el —
Fogadjuk úgy, mint jó barát hívét!

HETEDIK JELENET.

(Csár bevezeti a köveket, maga az ajtóból visszavonul.)

Álmira, Árá.

Álmira.

(Lebocsátott sisak-rostélylyal.)

Az Assyrok királyi asszonya
Áram fiát köszönti általam!...

Árá. (A szoborra tekint.)

Nagy istenek! e képszobor beszél?!

Álmira. (A szoborra mutat.)

Honnan vedéd e szobrot, oh, király!?

Árá.

Szívem mélyéből. Ismered talán
Eredetijét? — szólj — ha láttad őt!
Jutalmad egy király hálája lesz.

Álmira. (Sisakja rostélyát felemeli.)

Ismerem-e?

Árá. (Hevesen átöleli Álmirát.)

Álmira!

Álmira.

Árá!

Csár. (Egy oszlop megül betekint, félre.)

Ümm!

Békekötés a háború előtt! (Visszavonul.)

Árá. (Gyöngéden átölelve tartja Álmirát.)

Álom vagy-e vagy képzetem merész
Játéka csak — beszélj — élő vagy-e?
Vagy eljövél az égi fény-hazából
Kísérteni az érted könyező
Király szívét?...

Álmira.

Nem hallod-e e szív
Mily hangosan veri e pajzs falát?
Mikéntha vérem mindenik paránya
Csatára kelne lángoló honában
Testvérivel, hogy ő lehessen első

Ajkamra lépni, hogy megüdvözüljön,
Midőn érinti hajnal-ajkadat.

Árá.

Engem pedig egy láng-folyam ragadt el;
Gyorsan rohannak égő habjai,
Mik tengerekben nem fürödtenek még
Egy ismeretlen új világ felé.
És lelkem az égő habokban úszik,
Mióta itt vagy karjaim között.
Te fény! te bűvszer! istenek varázsa!
Kinek tavaszt-szülő lehelletére
Feléledett a rég kihalt öröm,
E szívnek annyit siratott halottja.
Oh, légy velem örökre, drága lény!
Királyi díszem legszebb ékszere!
Nélküled a királyság koldusélet
Veled a kin, nyomor az üdv maga.

Álmira.

Édes szívem!... (Csend.)

NYOLCZADIK JELENET.

Csár. Előbbiek.

Csár.

Uram király! a hirnők
Kisérete kinn nyugtalankodik,
S — cseltől remegve hosszas elmaradtán: —
Tombolva kéri vissza e vitézt.

Árá.

Hadd, hogy dühöngjön a világ körülünk:
Nem hallja meg zaját ma nagy Árá!

Álmira.

Lásd, elfeledtem küldetésemnek
Czélját körödben nagy, dicső király!

Csár. (Félre.)

Való-e, vagy káprázat? E szavak
Oly ismerősek (Meglépetéssel.) Ő az, Álmira!

Árá.

Én meg feledtem, hogy király vagyok,
Hogy vállamon egy ország sorsa függ,

S e feledésben annyi élv, gyönyör van :
Mennyit nem adhat a mindentudás ;
Mert a mivé teremte szép szemed,
Gúnynev ahhoz még a királyi czim is :
Boldog vagyok ! Lelkem virága nyit !

Álmira.

Én boldogabb szerelmem, édenem !

Csár. (Keserű gúnynyal, félre.)

Legboldogabb pedig, magam vagyok ! (El.)

Álmira.

Annyi gyönyör gyült e kebelbe, hogy
A lelkem is fáj édes terhitől !
De e gyönyört, mit teljesen először
Ma érezek körödben — édesem ! —
Megmérgezi irigy adott szavam,
Mely zsarnokul a távozásra int,
Ha küldetésemet bevégezém !

Árá.

S mely küldetés mezében lépted át
E küszöböt ? — oh mondd ! — hogy teljesítem
Rabszolgaként kívánatod szivem
Királya ! Kérj akármit — esküszöm ! —
Hogy teljesítve lesz kívánatod.

Álmira.

Ne eskügyél vaktában oh, nehogy
Eszküszegés terhelje lelkedet !...
Semiramis, ki Médiába vágyik
Vezetni sergét, mert a lázadás
Máglyája lángján ég hatalma : kér
Bocsátanád honunkon át hadát.

Árá (pár lépést hátrál).

Nem, istenemre azt nem engedem !...
Mért vágyik itt vezetni sergeit ha
Oly sürgetős az útja, hisz honából
A Cnydus mentén gyorsan ott terem.

Álmira.

Araxes ösvényén akar haladni,
Hogy lepje meg a lázadók hadát.

Árá.

E csellfogás engem nem ámit el:
Ármeniát megvédem ellene,
Vagy sirt találok Árárat terén.

Almirá.

Tudám, hogy ez lesz válaszod, királyom
Ismerve nagy, pyramis-jellemed.
S ha válaszod igenlő volna is:
Ellenkezőjét vinné Álmirád
Küldőjének, Eufrát völgyébe.
Mint houleány... Lépj hát elébe bátran
Söpörd ki népét, azt a söpredéket
Thorgoma házából, ha vakmerőn
Át merre lépni szent határait!
Most ég veled! (Indul.)

Árá (Megölelve visszatartja).

Hová?

Almira.

A hon határán
Nyugvó hadakhoz, Semirám elé
Hírül adandó válaszod szavát.

Árá. (Átölelve tartja Álmirát).

Mely igézet tartotta fogva lelkem,
Hogy meg se kérdém: merre bujdosál?
Mért hagytad el oly hűtlen a hazát
Rosz gyermek! e mindent adó anyát?
Hogyan jutál a büszke nő körébe,
Ki Babylon falát emelteté, mely
Hirdesse, hogy nemét tagadta meg
E tigris-asszony romba döntve sok
Hon nyugodalmát, hiúság miatt:
Országokat hódítva fegyverével,
Népmilliók jogát tiporva szét.
Ádáz gyönyörrel, s míg valódi nőink
Beérik egy szerény családi körrel
Elégedetlen ő a fél világgal.

Almira. (Kibontakozva az ölelő karok közül).

A szép tavasz egy enyhe reggelén
Eufrát partján, álmadozva jártam,
A karsu liljomok között: midőn egy
Naszád repült a sík habok felett
A part felé, hol egymagam valék.
Két nő-alak volt a naszád lakója

Nyájas mosolylyal üdvözöltem őket,
Mint engem a mező virágai.
S ki hitte, hogy a szent szabadban, hol
Jó és igaz lesz a gonosz kebelből,
Ha ihleték a berki szellemek —
Hogy ott is önzés, rút haszon-lesés
Dudvája nő az áhitat között?
Bevártam őket. Ámde míg csodálva
Csüggött szemem ingó naszádjokon:
Két durva kéz ragadt meg engemet,
Sikertelen küzdöttem ellenök; mert
Egy pillanatra elragadtak és a
Hajóban ringatott a regg szele,
Mely ott repült a sik babok felett,
Mig Babilon faláig érkezénk.

Árá.

Alávaló orvok ragadtak el!
S mily sors fogadta érkezésedet
A büszke fényes oszlopok között?

Álmira.

Egy szám levék a többi szám között:
Bús rableány, ki nem magának él.

Árá. (Csodálkozva.)

Te rableány?!

Álmira.

Úgy van királyom egy
Azok közül, kik a királyi lak
Fényét nevelni, összegyűjtetének
A nagy világnak minden nemzetéből: —
Mert gyászos arcza, könyező szemek
A zsarnokok lakának ékszerei!

Árá.

Igaz!.....

Álmira.

Ott helyem a szegény rabok között,
Kiket a honvágy néma bánata
Idő előtt elaggaszt. Egy szegény
Mozgó virág vagyok, kinek virítnia
Az ég nem adta meg a táperőt,
Mit a kebel a honi földben lel.
De a ki a távol ködén keresztül
Szébbnek, dicsőbbnek látja a hazát,

Mint az, ki csókját rá lehelheti
Áldott porára szent határain.
Mert van gyönyör, van üdv a rabmagányban,
És van gyönyör a számküzetésben,
Mit idegen hazában szenvedünk.
Ez add erőt a zsarnokok hatalmát
Viselni gyenge, női vállainknak;
Ez ad erőt a nemzeteknek is,
Kiket a durva hódító tiport el
Életre kelni újra sirjaikból.
S tudod mi ez? — királyi férfiú!
Jobban tudjuk szeretni a hazát,
Az elhagyottat, mint ki benne él!

Árá.

Nem, nem! te rabnő nem lehetsz tovább.
Nem hiúság szól ajkamon, mivel
Rabul viended lelkem is, ha elmégy:
Ily lelkeket nem nélkülözhet a hon!
Te itt maradsz ékíteni a királyi
Lakot: mert az örmény király lakának
Elégült arcz a legszebb ékszere.

Álmira.

És Semirám?

Árá.

Megvédlek ellene,
Ha a pokol hatalma lesz vele
Még akkor is, ne félj, szerelmesem!

Álmira.

S adott szavam? E szóba fektetém
Népem becsület-érzetét. Királyom!
Egy becsületen nő nem lehet körödben,
Ki a becsület éber őre vagy!...

Árá. (Rövid gondolkodás után.)

Igaz, igaz!... Térj vissza Álmirám!
Adott szavadhoz híven börtönödbe.
A szószegésnek gyöngé árnya se
Szennyezze be gyöngytiszta jellemed,
E drága kincset. Légy erős hitedben,
Mert Árá a nyomodban lesz hadával:
Széttörni durva börtönöd falát,
Megbüntetendő porkolábotat.

Álmira.

Isten veled! Élj boldogul, királyom!
Áldás kísérje lépted szép Áram!

(Elindul, az ajtótól visszatér, megöleli Árát.)

Árá, (megesókolja Almirát.)

Napfény legyen vezéred utadon!

(Álmira el.)

Negyedik felvonás.

Nyitott tábori sátor, a háttérben tábori székek, kerevet, előtte asztal láthatók.
Az oldalfalakon fegyverek, palzsok, a hátsó falon egy himzett kép vannak
elhelyezve. Reggel.

ELSŐ JELENET.

Semiramis.

(Harczi öltönyben, koronás sisakkal fején, a kereveten ül.)

Már harmad ízben tünt el a sötét
Baal hirnökének ébredésekor,
De hirt felőle nem hoz a korány
Fényes sugára, nem az alkonyat
Bibor világa. Kétkedés fog el,
Hogy hol lehet a csalfa rableány?
Talán feledte ígéret-szavát? (Hevesen f. áll.)
Ha úgy!... Az istenekre mondom,
Még hamvain is bosszút áll dühöm!
De hátha jó, ha itt közelben van
És hozza hős királya válaszát?...

(Kis szünet után.)

Mit válaszolhat? Tán remegve
Kaput nyitand a hon határain
Az Assyrus seregnek; avgy talán
Ellenszegül? Oh vajha kardja várná
Megérkezésem, hogy legyen tanúja
A hősiségnek, mely ereimben forr!

MÁSODIK JELENET.

Assur, Előbbi.

Assur. (Fényes mágusi öltönyben.)

Virágillat veled!

Semiramis.

Napfény hozott!...

Assur.

Ma jóslatot még nem hüvelyezénk
A madarak reptéből, hős királyné!

Semiramis.

Valóban nem!

Assur.

Kiváncsi vagy tudom,
Mit rejt felőled a közel jövő.

Semiramis.

Oh éget a vágy!

Assur.

Úgy figyelj szavamra
Mit vágyrna tudni hirsovár szived
Először is?

Semiramis.

Beszélj a rab felől,
Kit hős Árához küldte bizodalمام.

Assur. (Félre.)

Hisz láttam is már visszatérni őt,
Megjósolni a multat nem nehéz.

(Fent.)

Rossz szellemek! hozzátok esd imám!
Segítsetek buzgó szolgátokon!
Mutassatok csak egy emlék-jelet,
Mely a jövő nyomába elvezet!

(Kis szünet után)

Ime, királyné! a madár-sereg
Hadunk jelképezi ez, óriás
Olajfán vesztegelve, mint magunk
E helyt: az a madár pedig, mely ott
A nagy tömeg felé evez: a rableányt
Jelenti: visszatér az is, miként ez.
Már utban van. Csak pillanatnyi türés
És megtudod királya válaszát.

Semiramis.

Assur! ha jóslatod beteljesül: —
Bár a gonosz szelleimmel czimborálsz: —

Te lesz korunk legelső mágusa!...
És hős Árá minő választ adott?

Assur-

Jó és gonosz van abban egyaránt.
A többit elbeszéli Álmira.

(A belépő Álmira felé mutat.) 182

Hübschmann perzsa tanulmányai, tekintettel az örmény nyelvre.

III.

52. Örm. K. Sz. *mt,q* tég AG 253, PSt 49. (i-a tő, gen. tigi) 'lándsá, dárda' Ján. 19, 34, tulajdonképen azonban a lándsá éle (nizak) megkülönböztetve a nyéltől (bun) I Kir. 17, 7, innen gyakran *tēgnizaki* és *nizakatēg* 'lándsáél', FB. 242, 11, 16, Chor. Móz. 30, *nizak boloratēg*, Chor. Móz. 82. = újperzsa tēj 'él, kard, penge' zend *bitaeṛa* 'kétélű', bal. *t'ēy* 'éles, gyors', költ. — 'kard' (Geiger, Etym. 389 szám), afgh. KSz. tēj 'a sword' V. ö. szánszkrit tējas 'él', *tigma* 'éles, hegyes.'

53. Örm. yuzem 'zavarom mozgatom' (a vizet Ján. 5, 4) AG. 199, PSt 51 *yuzéal* 'felindult' (emberről), melynek első jelentése 'keresem, vizsgálom' Ótest. ettől *yoiz* 1. keresés, vizsgálat 2. felindulás = zend *yaozaifi* 'mozog, hullámoz' *baal-juzaj* 'to move', *juzōx* 'moving, the pulse', újp. *razmyōz* 'harczvágyó' v. ö. örm. *paterazm yuzel* 'harczolni akarni' Zenob Taraun története (örm.) Vel. 1832 (VII—IX száz. Chalathiantz Gergely szerént) 25. u. o. 1—2 sor stb.

54. Örm. *caṅv* cāv (hajlithatl). AG 188, PSt 51. 'eszköz, segítő-szer, menekvés' Chor. M. 56 o. 26 s, Katholikos János Tört. (örm.) Moszkva 1823 X. száz. Eusebius Krónika és egyháztörténete (örm.) V száz stb. *carak* 'eszköz, orvos-szer' Artsruni Tamás Tört. (örm.) Péterv. 1887 X. száz. s Nareki Gerg. (örm.) Vel. 1840 X. száz. Vardan Tört. (örm.) Vel. 1862, XIII. száz. = újp. *cār* 'szer', afgh. KSz. *cār* 'remedy', páz. *cār* 'means, possibility' v. ö. újp. *nācār* 'segély nélküli, elkerülhetlen, kényszerült' (örm. *ancār* 'lehetetlen'), újp. *cāra* 'szer, menekvés eszköz, segítség, csel', phl. *cārak* 'eszköz', szánszkr. *cāra*-eljárás.

55. Örm. *caš* caš (o-tő) AG 187, PSt. 51. 'reggeli, evés', *ἀσπιον* Máté 22, 4 Luk. 7, 36; 11, 38; 14, 12 stb. Je *δῆμιον* = örm. *ent'rik* (*ῥυγῆ*) *cas-em* 'enni' Kir. k, 13, 7 V. száz. *cas-a-ker* (ker = 'essend') 'Esser' Vardan, Dan.)

V. ö. újp. cāšt, cāšta, cāšti ,reggeli,' pehl. cāšt ,morning meal' (šam ,evening meal' mellett. Örm. caš phl. cāš-ra utal.

56. Örm. *cašak* cašak (i-a tő) AG. 187, PSt 51 Jelentése: 1) izlés, vizsgálás', *γεύσις* Salam. 16, 20 Zsid. 6, 5. stb. 2. ,pohár', csésze, folyadék-mérték' Ex. 25, 29 *οπορδιον* (Lév. 14, 10 *κοτρίλι*), Num. 4, 7, *Πύαυος* stb. cašekem ,izlet' Zsid. 6, 4, 5, Mát. 16, 28 FB 223 stb.

V. ö. újp. cašua kardan ,gustare' cāsni ,gustus, sapor', cašidan ,izlelni' cašgar ,előkostoló', skr. cašaka — ,ivódedény, pohár' (a perzsából).

Örm. cašak phl. *cāšak-ra utal.

57. Örm. *cašarak* cašarak (i-a tő) AG 186 henger, *τόρος*, cašarakajev (j = dz, nyugati újörm. ezjev ,alak'), cašavart, gön-bölyü' Ag., cašara, keay gör. *τορεντός* ,üzöttmunkában' Ex. 25, 31 (gör. 30) Énekek én. 5, 14; 7, 2, mintha *τορεντός*: ,cašavart, esztergályozott' állana, cašarnake-em, kikerekit, esztergályoz hazzá *cašar* PSt. 52 cašr ,fondulás' cašcr árnl 'fordulatot csinál, harangol' Chor. M. 195, 18 Pseud., Kath. Ián. cašrēm ,kering, magasan körben repül' El. 6, 15 s, Mal. Móz. I. 104, 14, Jerem. Siralm. 4, 19 (*ἐξέπιρασ*), Baruch 3, 17 (*ἐμπαίζοντες*), cašrumu festeggiamento' Laz.; utóbbi = újp. carx ,ami körben mozog, kerék, rokka, forgás, kör, ég' stb. Osset. calx ,kerék, (a hold korongja) afgh. carx ,kerék', korong, forgás stb., zend cašra — ,kerék' skr. cakra — ,kerék, korong, olajmalom, kör, (egy madár) keringése, körfutás, előbbi = újp. carxa ,gyrus, orbis rokka', cahra ,rokka', afgh. KSz. carxa ,rokka.'

58. Újp. cašm ,szem' = cašma, phl. cašmak ,forrás'. Az örményben is *cašm* akn (indogerman szó) 1) szem, 2) forrás, semita ain szintén ,szem, forrás.' [Ez az arab ain betűnek neve, mely eredetileg szemet ábrázolt.]

59. Örm. *cašambar* cambar AG. 186, PSt. 52 Lager 1 Kir. 13, 23; 14, 4, FB, 14, 6 (cambar banaki Sb. 49, 13 s. Chor. M. 122, 9 2, cambar (akanakap) (nemeskövel ékitett) ékszer férfiak számára', gumartak ,nyakék férfiak számára' mellett említve Sb. 65, 4, modern örm. cambarak 'félgyűrűs láncz az ekén (Cháchshádurean szerént.)

62. Örm. *cašarzak* xarbzak AG 159, PSt. 54 ,dinnye' Caxcax és Mechitár orvos Busabarut'iun = újp. xarbuza vagy xarbúza ,dinnye', phl. xanbüzak Pāzend Peblevi Glassar 4, 1, mint phl. xarbučinā magyarázata (phl. bučinā ,ubarka' szír szó. Tehát xarbüzak = ,Szamár-uborka', Örm. xarbzak ebből *xarbüzak = phl. xarbüzak. E szamár jelentésű xar perzsa szó volna Munkácsi szerént a magyar ,összvér' második része, mely a perzsa asp ,ló' *xar ,szamár, összetétele volna, mint perzsa kölesönszó. A perzsa xar ,szamár' szó (olv. chár) előfordul a xarazan, (*cašarzak*) ostor, korbács ered. szamár - hajtó. v. ö. *cašarzak* gavazan (nyug. új örm. kávázan) ,bot' ered. ökör-hajtó és a *cašarzak* xarbuza szavakban. Utóbbi

perzsa xar számár = zend xara és buz kecske, bakkecske^t = zend būza, tehát számár-kecske. Az asp ,ló', perzsa szó előfordul: az *اسپازن* aspazēn ,lószerszám = újp. asp ló + zēn ,fegyver készlet, (*اسپازانان*) aspakarakakan ,nomád' = phl. asp ló + carak legelő + akān melléknévképző, *اسپاستان* aspastan ,lóistálló, = zend aspostāna, phl. aspāshān, *اسپاتاک* aspatak ,betörős' = zend *aspotaka ,betörés lovon' és *اسپت* aspet (nyug. új. örm. ászbed) ,lovag' kölesön szavakban. Utóbbi = aspa-pati ló-úr. Az örm. *Зарасп* Zarasp hegység is Asorestan-ban Chor. Móz 30, Sb. 94 = újp. Zarasp, Tös fia Firdusi II. 810—811. V. ö. *Ζαριάσπια* Strab, *Ζαριάσπια* Ptol. egy város, *Ζαριάσπια*, egy nép, *Ζαριάσπις* folyó Bactriában = zend, zairi ,sárga' *aspa ,ló'. Ugyszintén *سپاس* Hamazaso a Mamikoniak feje Laz. 103, Hamazaspean e H. és szk. Száhák leányának fia, szt-Várdán és szt. Hmayek testvére Laz. 103 v. ö. El. 150, Chor. Móz. 256, FB. 242, Sb. 50, 143, Párthus Nerses (X száz) 68, 123, Thom. 71, 72. volna óperzsa *Hamāzāspa, *hamāza = skr. samāja ,gyülekezés és aspa ló v. ö. zend. Habāspa *habā = skr. sabhā ,gyülekezés' és aspa.

63. Örm. *խրատ* xrat AG. 162 (u-tő) ,vélemény, tanács, intés, oktatás, rendreutasítás, büntetés Preud. I Kor. Salamon mond. FB, innen xrat-em ,tanácsol, int, oktat, tanít' Róm. I Kor. El. stb.; = újp. xirad ,értelem, ész, belátás' pāz. phl. xrad ,ész, belátás, bölcsesség, zend xratu — 'belátás, bölcsesség, ész', skr. krātu ,megfontolás, tanács, belátás, ész, határozat, terv, szándék. E szó a mint skr. Krātu, zend. xratu mutatja indogermán tu-tő, a xrat kölesönszó is ép azért u-tő. Az eredeti tövet az örmény egyes számú genitívus mutatja, honnan még hiányzik az örmény szóvégi törvények szerint az eredeti genitívus végzet. Így lett az örményben a mostani utolsó szótag hangsúlyos, mely eredetileg utolsó előtti szótag volt.

64. Örm. *կան* kuz (z = zs) AG. 173 PSt. 56 és 89 kanna, kancsó, I Kir. 3 kir. 4 kir. 4 kir. Jerem. — újp. kūza ,kanna, kancsó, arab, KSz. kūz ,kis kancsó, afgh KSz. kūza ,an earthen vessel for water with a spout', óp. *kūzā.

65. Örm. *խոստակ* AG. 161 PSt. 56 xostak-k' (többsz.) ,tulajdon-birtok' Mos. Kal = újp. x vēsta javak, birtok; hozzá *խոստակար* xostakdar ,az örökös' Orb. Istv. = phl. x västakdār ,az örökös' Parth. Ners. tulad. ,birtok-tartó'.

66. Örm. *խորտիկ* xortik-k' (i-a tő, több. gen. xortkac) ,étel' Gen. FB. = újp. x vandi, étel' phl. x vartik ,broth, sup, zend x varəti ,étel, evés-ivás.

Örm. (*խորտակ*) xortak ebben: xortak-em ,darabokra zúz' Márk régi és gyakori szó = újp. xanda ,kicsi finom, kis darab' (v. ö. xurd kicsi) innen török xurdelemek ,kis részekre oszt' — pāz. xurdak ,trifle, xundatum ,legesekélyebb', phl. xurtak ,kicsi'.

67. Örm. *μυρρ* xoir (i-tő) AG. 160. PSt. 58. ,fejék' *ζίδαρις*, *μύρρα*, *διάδρημα* Ex, Ezech Apc. Chor. M. Sb hozzá: xoir-arar fejék-készítő' Chor. M. arta-xur-ak *τιάρα* Daniel, Sb. (de = ,a sátor alfedezete is' Ex. Num. *κάλυμμα*) artaxurim ,megkoronáztatni' (a mártýrkoronával) Kath. Ján. apaxur-em *ἀποκαρόω* Lev. = újp. xōi xōd ,sisak', arab *xūda* ,sisak', osset, xodä, xūd ,sapka, kalap', óp. xauda-figra xaudä-ban ,hegyes sapkákkal, zend xaordä ,sisak, a syrben is. Az örmény kölesönszók, melyek arsá-cida-perzsa *δ*. (lágý spirans, ejtsd z) helyett az örm-ben (cxr-et tüntetnek fel a legbiztosabbak és legérdekesebbek, mondja Hübschm. PSt. 58.

68. *ηδ* -dz-mint az összetételek első része = zend duz-, duš, újp. duz-(diz), duš, päzend duš-, phl. duš, óperzsa duš (ebben: dusiyära — ,rosztermés'), a h = zend, päzend hu-jó' ellentéte. Előfordul a következőkben: *ηδηνυτιθητι* dzgunutium ,színhagyás, halványulás' Evagr (5. száz) *dzgoín ,szintelen, halvány'-ból = zend duzgaona — AG. 141: *ηδηβωδ* dzxem ,rossz, gonosz' Nisibi Jak. (5-száz.) Oskeberan, Apost. tört. (5 száz.), s ebből: dz — xemut'ium rosszaság FB. = újp. duzxim, dizxim rossz jellemű Jird. päz. dušxim, phl. duštem ,evil-natured' (újp. xim 'jellem, természet' ;

ηδηνυτιθητι dzkamak (,a ki nem akar') 1. barátságatlan, kellemtelen 2. haragos, felindult, dz — kamakut'ium ,elégedetlenség, harag' Osk. Ján. 2. Kir. FB, Nis. Jak. stb. = újp. dizkām, dizkāma ,abstinens, iracundus', päz. duškām ,evil, disposed' (újp. kām, kāma ,akarat, kívánság'.

ηδηνυτιθητι dzkerput ,iun 'csunyaság' Philo *dzkerp' idomtalan, csunyá'-tól = zend duškəhrp (ellentét hukəhrp ,szép'; dzbatd ,szerencsétlen' (Cāxcāx-nál modern régiebb dzbaxt helyett v. ö. baxt szerenese (nyug. újörm. pácht szerenese).

E minták alapján eredeti örm. szók előtt is: dzgoh ,elégedetlen, goh ,elégedett'; dzmit ,dicattivo umore, malvagio, afflito Laz. ,mit, mitk' ,ész, gondolat'; dzpatek ,alkalmatlan' pateh ,alkalmas' v. ö. anpāteh ,nem illő'; dzparišt ,istentelen' = ambarišt.

Dz helyett néhányszor (különösen Osk. Mát. Jes. Pál lev.) tz fordul elő: tzgin ,árát meg nem érő', gin ,ár', tzgoh ,elégedetlen, tzgoín ,színehagyott' és származékai. Az örm.-ben u nem utolsó szótagban nem hangzik, azért lett duz — dz, duš — dš, mely t's-be ment átl. t'snam — ellenség, és t'svar ,nehéz', Indogermán dus eredeti örm. t.

69. *ηυηρ* dpir AG. 145. PSt. 60. (gen. dpri, i-a tő) ,író', az Újszöv.-ben ,írástudó' ,Mát. innen dprapet ,az írók (írnokok) főnöke' 2. Kir. El. stb. dprapet etreac ,birodalmi iroda igazgató' Laz. dproc ,iskola' (nyug. új örm. təbroczh) dprut'ium ,írás, írástudomány, irodalom, könyv' Jes., Dan. = újp. dabir, dibəri ,író' päz divəri (olv. diviri ,writing', phl. d (i) pir ,writer, secretary', di (i) pirih ,írás' d (i) pirān mehíst

az írók (írnokok) főnöke⁴ V. ö. szánszkr. K Sz. divira, divira patí.
Örm. dpir phl. dipir-re utal.

70. ἡμιουζ drauš (u-tő és i-tő) AG. 146. PS. 61. ‚zászló⁴ és ‚zászlóalj⁴ (gund ‚Corps⁴ és vašt között említve) El. Laz. JB, 2. Macc. Sb. = újp. dirafš ‚zászló⁴, phl. drafš, zend drafša ‚zászló⁴. Hozzá draušakir ‚zászlótartó⁴.

71. Örm. ημιφαιου darman AG. 238. PSt. 61. (i- és o-tő) ‚ápolás, ellátás, élelem, eleség⁴ FB. Eznik, Mos. Kal. darman tar dma ‚gondoskodjál róla, ápolj őt⁴ Luk. darman-em ‚gondoskodni okiról, ápolni, gondozni⁴ Luk. FB. Sb. xašn-a-darman⁴ ζηροισόγοι Gen. ‚baromtenyésztők⁴ = újp. dar man ‚orvosság⁴, phl. darmān ‚remedy⁴ skr. dharman — ‚támasz, polcz, erősség⁴.

72. Örm. ημιουον drvat AG. 146. PSt. 61. drvatik⁴ (többes sz.)-ban ‚dicséret, magasztalás, dicsőítés, dicsőő beszéd⁴. Chor. M, Osk., Mát. drvat-em ‚dicsérek, magasztalok⁴ (yatags pitoyic = nyug. új örm. olv. hághákšsz bidajicz a szükségletekről, V száz?) Nareki Gerg. X. száz; drvatakan stb. = újp. durōd ‚áldás, imádság⁴ (Horn), ‚egészség, jólét, üdvözlés, imádság, dicséret, magasztalás⁴ (Zenker), páz. drūt ‚salutation, blessing⁴, ‚peace, welfare⁴, phl. drūt (vagy drōt) ‚health, welfare, prosperity, salutation, blessing⁴, zend drvatāt (= druvatāt) ‚egészség⁴. Örm. drvat *druvat helyett, mely a perzsában drūt, vagy drōtā vonatott össze. A jelen-tesre nézve v. ö. lat. salus egészség, salutare üdvözl.

73. Örm. ητq dez ‚rakás⁴ PSt. 63. skr. dehi ‚hányadékföld, gát, sáncz⁴, zdudzaeza ‚felhalmozódás⁴, gör. τειχος, τοιχος ‚fal⁴. AG. nem említi.

74. Örm. K Sz. ημουουη dastak ‚kézfő⁴ (újp. dasta ‚marok, markolat⁴) afgh. dasta f. ‚a handle⁴. AG. szintén nem említi.

75. Örm. K Sz. ηδουου dzvar ‚nehéz⁴ AG. 143, PSt 63 = újp. dušvār ‚nehéz⁴, phl. dušx vār, mely új képzés duš ‚nem, és x vār ‚könnyű⁴-ből.

76. Örm. ηδουη dmak AG. 144. PSt. 63. ‚juh fark⁴ = újp. dum, dumm, dunb, dunba, dunbāl ‚fark⁴, phl. dum, dumb, dumbak, osset dumäg, zend duma.

77. Örm. ηδουη dzox-k⁴ (gen. dzox-oç) ‚pokol⁴ = újp. dōzax, páz. dōzax, phl. dōšaxv, zend duzah ‚pokol⁴. Az örm.-ben dōzax-ból *dazox és ebből dzox. lett.

78. Örm. ηδδ deh ‚oldal⁴ AG. 139. PSt. 64. újp. dih, dih⁴ ‚falú⁴ páz. deh u. a. zend. danhu, dahyu, óp. nom. dahyauš ‚tartomány. V. ö. nzdeh, ‚idegen⁴.

79. Örm. ηουου arat AG. 107. PSt. 66. ‚bőséges⁴, ‚adakozó, jóságos⁴ (szemről) jó, tiszta⁴ = újp. rād ‚adakozó, phl. rat⁴ liberál, bountiful, generos. skr. rāti ‚készséges, kegy, adomány⁴.

80. Örm. ηουη vrah (i-tő) AG. 233. PSt. 66. ‚út⁴ = újp. rvāh ‚út, páz. vāh, phl. ras (= rād.)

81. Örm. ηουη razm, ərazm (itő) AG. 233. PSt. 67. ‚ütközet, csata, csatasor⁴ = újp. razm ‚ütközet, phl. razm. A zendben rasman ‚csatasor⁴. Példa csata — csatasorra.

82. Örm. *āwān* cakat (u-tő) AG. 186. PSt. 66. ,homlok' azután ,első sor, esatasor, esata' = újp. cakād ,koponya, csües'. phl. cakat ,csües'.

83. Örm. KSz. *noāhā* rocik (i-a tő, gen. rocki) AG. 234, PSt. 67. ,napi élés, élelem' = újp. rözi ,mindennapi kenyér' Pehl. rōcik ,a napi' újp. rōz, óp. ranca ,nap'.

84. Örm. KSz. *aroir* aroir AG. 111. PSt. 68. ,sárgaréz' = újp. rōi ,aes', phl. rōi vagy rōd, skr. lōha, ,réz', egyhsláv ruda ,érez', lat. raudus. Örm. aroir és újp. rōi = arsačida rōd = óp. *rauda.

85. Örm. *zāg* jag (ejtsd. dzág, nyug. újörm. czák) AG. 185. PSt. 68. ,madárfiú' = újp. zāg ,állat kölyke'. Az újperzsa alak arabosítva zāg vagy zāy helyett.

86. Örm. *zarr* zarik AG. 149. PSt. 69. ,auripigmentum (sárga kénarzén), arsenicum' = újp. arah. zarnix, zarnig V. ő zend zaranya, arany', a magyarban (mint perzsa kölcsönszó) ,arany, újp. zar, zarr ,arany' zarrin ,aranyból való'. Az örmény *z* = két *r* (rr). Modernörm. zrinx. Pehl. zarrik = *zarnik = zend zarenya — (zaranya.)

87. Örm. *zartagoin* zartagoin AG. 150. PSt. 69. ,sárga virág, festeni való' = újp. zand ,sárga', phl. zart zd. zairita — és újp. gūn ,szin', zd. gaona, tehát = phl. *zartgōn ,sárgaszinű'.

88. Örm. KSz. *zrvān* Zrvan AG. 42. PSt. 69. az öslény, kinek fiai Ormizd és Arhmn. Jelentése: ,idő' = zend zrvan ,idő', phl. zurvān pāz. zurvān ,time'. Örm. Zrvan perzs. Zurvān vagy *Zsuvān. ra mutat; zd. zrvān zruvan-nak ejtendő.

89. Örm. *zamanak* zamanak ,idő, kor, alkalom' AG. 156. PSt. 69. régi és nagyon gyakori szó = újp. zamāna zamān ,idő', pāz-zamāna, zamān, phl. zamānak, zamān.

90. Örm. *zrah-k* zrah-k (pl.) AG. 152. PSt. 69. ,pánczél' = újp. zirih' u. a., phl. zrēh, zend zrāda, arab zarad.

91. Örm. *zندان* zndan, zəndan AG. 151. PSt. 70. ,börtön' = újp. zendān u. a. phl. zēndanpan ,a gaoler'.

92. Örm. KSz. *zahr* méreg AG. 156. PSt. 71 = újp. zehr. u. a. phl. pāz. zahr. (azaz zahr), zd. ja'ra.

93. Örm. *satar* satar ,csapat-vezér' = újp. sālār ,főnök, vezér', pāz. sālār ,a chieftain, leader, general', phl. sardār = óp. saradara.

94. Örm. *sahman* (i-a tő) ,határ', *óqoz'* = újp. sāmān eszköz, rendezés, terv, czél, határ, phl. sāmān ,a boundary-mark', argument, quality', pāz. 'sāmān limit, argument. Ha az összeállítás helyes, phl. *sāhmān = óp. ace *dāxmān-am. AG. 235, PSt. 72.

95. Örm. *sak* (i-tő) AG. 234, PSt. 73 ,adó' = phl. sāk u. a., újp. sā = sāv u. a.

96. Örm. *apsparem* apsparem AG. 106, PSt 73 átad, rábiz, (apasparem) = újp. supurdan, supāram u. a. = phl. apaspāram.

97. Örm. *սֵպարի սփարի* spari: i spari ,végig', anspar' ,végtelen' stb. = újp. siparī, isparī ,vég', pāz. spur ,perfect' = phl. spurik ,complete', phl. spur ,perfect', anaspurik ,imperfect' stb.

98. Örm. *ասփյական* aspnjakan (j = régi ds, nyugati újjöröm es) vendég-fogadó, gazda' *օտփիւ* 'oti'um vendéglátás' = pāz. pehl. aspanj 'a resting place, a lodging place', újp. sipanj. Phl. *aspinjakanra utal. AG. 109, PSt. 73.

99. Örm. *սփոշ* spuzel ,halaszt', spuzumn ,halasztás' = újp. sipōxtan. pr. sipōzam ,aufschieben', phl. spōxtan ,to thrust, to move', spoz Aufschub stb.

100. Örm. *սրսկ-եմ* srsk-em AG. 241, PSt. 57 ,megöntöz', srskumn o és = iráni *srsk, újp. sirisk ,csepp, könny' pāz. srišk ,csepp'.

101. Örm. Sebuxt = perzsa Sēbōxt AG. 72 PSt. 78. na = perzsa sē = zend draya ,drei' (három) és bōxt, örm.-buxt = zd, *buxta ,megmentett'.

Dr. Pátrubány Lukács.

Kisebb közlemények.

A magyarok származása. A történeti társulat febr. havi választmányi ülésén Thury József értekezését, mely a magyarok szávárta-ászfáli nevééről szól, Dézsi Lajos dr. olvasta fel. Biborban született Konstantinusnál fordul elő az adat a turkokról (a mely néven a magyarokat érti), hogy azokat régen valami okon Szabartai-ászfalóinak nevezték, sőt Persziszben letelepedett töredékük az ő idejében is még e nevet viselte. E név a mult század közepétől egész a mult esztendeig foglalkoztatta tudósainkat, a mikor az akadémiában Petz Vilmos, a „Századok“-ban Fiók Károly hozta szóba. Iróink mind Konstantinosznak ezen adatára támaszkodtak s most Thury kimutatja, hogy a magyarok e nevet öt nemzet irdalma ismeri s összesen tizenegy örmény és arab íróról beszél a Perzsiában megtelepedett töredékről szjávorti, szévorti néven, a kik hosszú ideig fentartották önállóságukat s később az örmények hatalma alá kerülve Konsztantinosz serege ellen is harcoltak. A név jelentését Thury az örményből igyekszik megfejteni: szjáv, szév az örményben fekete, feketés, orti pedig fiú, tehát fekete fiak lett volna a magyarok régi neve; a mely megfejtést az is támogatja, hogy az orosz történetírók is beszélnek fekete magyarokról; a név másik részét, az ászfalóit görög szónak tartja s az egész nevet állhatatos, vagy erős fekete fiak-nak fordítja. Ezzel

kapcsolatban a rejtélyre is kiterjeszkedett, miért származtatják a mi krónika-íróink Nimrodtól a magyarokat s a rejtély megoldását abban találja, hogy Isidorius történetíró szerint, kinek művét krónika-íróink igen jól ismerték, a bibliai szereplők közül éppen Nimrod volt az, a ki Persisben lakott és uralkodott, másfelől más források után azt is állítják, hogy a magyarok testvérei még korunkban is Persisben laktak, így kétrendbeli forrásunknak ez a meglepő találkozása nekik ékesszólóan hirdette, hogy csakis Persisben uralkodó Nimrod lehetett az őse az ottani magyaroknak.

Az erdélyi örmény püspökség. A „Tiszántúl,” Szent-László vásosának politikai napilapja; folyóiratunk múlt havi füzetéről szólván, a többi közt írja: „Merza Gyula egy terjedelmes cikkben tör lándzsát a fölállítandó örmény katolikus püspökség mellett, magának a Szentszéknek a keleti ritusokat pártoló encyklikáival érvelve. Örömmel tapasztaltuk, hogy a kérdésben legtájékozottabb lapjainkra, a „Magyar Állam”-ra és az „Alkotmány”-ra hivatkozott. Éveit s tendenciáját magunkévé teszszük; annál inkább, mert az új püspökség fölállítása az örmények katolikus öntudatát is emelni fogja!”

Érdekes oklevelek. Dr. Szádeczky Lajos a „Kolozsvár” 292 számában (1896. decz. 23) ezeket írja: „Gyergyó-szt-miklósi városi levéltár. Tanulságosak főleg azok a múlt századbéli oklevelek, melyek a bevándorolt örmények és az ös-székely lakosság egymásközi jogviszonyát szabályozzák, köztük 1744. ápr. 22: körülírása azon feltételeknek, melyekre a Gyergyó-Szt-Miklóson megtelepedett örmények a székelybirtokos község irányában magukat kötelezik.”

Egyetemi örmény hallgatók Németországban. Németország különböző egyetemlein tanuló örmények száma a következő. Theológiát tanul Lipszében 2, Berlinben 1, Heidelbergben 1, Bonban 1; összesen 5 tanuló. — Neveléstant tanul Lipszében 1, Jenában 2, Münchenben 1; összesen 4 tanuló. — Nyelvészetet tanul Lipszében 2, Strasburgban 1; összesen 3 tanuló. — Orvostant tanul Lipszében 1, Berlinben 1, Halleban 1; összesen 3 tanuló. — Jogot tanul Lipszében 1, Berlinben 1; összesen 2 tanuló. Irodalmat és történelmet tanul Lipszében 2, Jenában 1; összesen 3 tanuló. — Természettudományt tanul Berlinben 3 tanuló. — Vegytant tanul Lipszében 3, Heidelbergben 1; összesen 4 tanuló. — Géptant tanul Münchenben 3 és mezőgazdaságot Lipszében 2 tanuló. E szerint Németország egyetemlein tanuló örmények összes száma: 32.

Irodalom és művészet.

Hántesz Ámszoréa. Folyóiratunkkal egyszerre indult meg 1887-ben az örmény irodalom terjesztésében hangyaszorgalommal működő bécsi mechitharisták szerkesztésében egy tudományos, morális és művészeti havi folyóirat: a „Hántesz Ámszoréa” (Havi

Szemle.) A kitünő illusztrációkkal ellátott és csinos kiállítású szemle 32 nagy negyedrétt alakú lapra terjed. Úgy a tavalyi, mint régebbi füzetek igen sok tudományos cikket hoztak — főleg Govrik Gergely mechitharista atya Hovhannesz Anécshí álneve alatt — az erdélyi örményekről. Tizedik évfolyamában következő hosszabb tanulmányokat találjuk: A szépvízi és gergyó-szent-miklósi örmény koloniák, 4 közleményben. — Történeti adatok Szászun-ról, 6 közl. — Az 1894. és 1895. évben megjelent összes örmény és idegen nyelvű, de örmény tárgyú művek jegyzéke, 7 közl. — A márás-i (e kerülethez tartozik a most keresztény kormányzó alatt álló Zeithun vidéke is) — örmény dialectus hangtani tanulmányozása, 4 közl. — Oghulluchian Joachim örmény orvos, 2 közl. — Az Ábgármonda Chorenei M. történelmében, 8 közl. — Jéghise történelmére vonatkozó megjegyzések, 4 k. — Byzánczi Faust történelmének tanulmányozása, 4 k. — Az erzerumi Szánasztárián-gymnasium örmény kéziratának jegyzéke, 4 k. — A Kaukázus hegyei között, 8 k. — A Hántesz Amszoréa ez évvel XI. évfolyamába lépett. Előfizetési ára egész évre 4 forint. Czime: A la Rédaction de la Revue „Hantess Amsorea“, Vienne (Autriche.) VII/2 Mechitharistengasse 4.

Az örmény nyelv. Báleozian L. londoni örmény felkérte Müller Miksát, hogy mondjon véleményt az örmény nyelvről. Mire a nagynevű nyelvész a következő levéllel válaszolt: Oxford 1881. márcz. 11. Uram! Nem érzem magamat képesnek arra, hogy az előmben tűzött kérdésre feleletet adjak. Ezen kérdés nemcsak az ó- és új-örményt, hanem mindazon nyelveket illeti, melyeknél a klasszikus nyelv átment az úgynevezett köznyelvbe. Önöknek nem egy nagy tudósra, hanem nagy költőre van szükségük, ki erre a kérdésre: „Milyen legyen az örmények jövő nyelve?“ így feleljen: „Dantera van Önöknek szükségök, ki a megvetett örmény köznyelv fejére tegye a királyi új koronát.“ A míg ezt megkapják, a nyelvészek és akadémisták nyilatkozatai csak arra valók, hogy zavart, egyenlenséget idézzenek elő. Azonban az örményeknek kötelessége így nyilatkozni: „Mi utánozzuk őseinket!“ és tartoznak e szerint is cselekedni. Ennek ideje most vagy soha! Alázatos szolgálja: Müller Miksa tanár.

Közgazdasági élet.

Népszerű előadások. A földmívelés-ügyi miniszterium támogatásával és a vármegyénkbeli gazdasági egyesület közreműködésével, az „Erdélyi gazdasági egyesület“ — a megye székhelyén — népszerű gazdasági előadásokat rendez; a melyeknek tárgyai a vidékünket kiválóan érdeklő gyakorlati mezőgazdasági kérdések tárgyköréből vannak merítve.

Mi újság az örmény világban?

A keleti kérdés, mint hozomány. Napjainkban, midőn a törökországi viszonyok rendezése oly sok gondot szerez a diplomataknak s mikor a közeledő tavasszal nemsokára Afrikából — a középtengeren át — hazaérkező fecskéink csodálatos dolgokról fognak csevegni, a miket útközben a klasszikus görög-szigeteken tapasztaltak: nem lesz érdektelen felújítani azon egykori miniszter jellemző mondását, — a ki leányát egy publicistához adván nőül, a menyegző előtt így szólott vejeéhez: Leányom mellett hozományt nem adhatok ugyan, — de ime itt van a „keleti kérdés”; ha Ön életre való ember, abból bizton élélhet még száz esztendeig! — A mint ma állanak a viszonyok odalenn Törökországban, alighanem végső megoldásához közeledik már a „keleti kérdés”, — s az egykori vőlegény (ily hozomány mellett) rövid pár év múlva nem valami irigylést keltő vagyoni helyzetbe juthatna.

A „Fővárosi Lapok” diplomatája. „A szultán ígéretei” cím alatt a többek között ezeket mondja: Keressük a módokat, melyeknek révén pénzt és arravaló embereket szerezhethénk, hogy megmentsék a török birodalmat a végpusztulástól. Mi közben Európa buzgón keresi a módokat, ime felmerül az örményeknek adandó kegyelem kérdése. Ezer és ezer szerencsétlen sínylik a számkivetésben és börtönben csak azért, mert örmény. Senki semmit rájuk nem bizonyított, de gyanús minden, a mi örmény. A kivételes bizottság hónapok óta dolgozik titokteljesen, vérszomjason eredmény nélkül. Európa utóvégre is megsajnálja a szerencsétleneket; hamar az összes örmények sorsának megvitatása olyan nehezen megy, legalább ezek a boldogtalanok ne szenvedjenek a végtelenig. És Európa kegyelmet kér részükre. Jön Cambon a francia nagykövet, mint Európa megbízottja, a kéréssel, hogy az örmények kapjanak kegyelmet. A szultán azonnal megígéri. Párisban majd megbolondulnak az emberek a francia diplomácia sikerétől. Eltelik vagy két hónap, de kegyelmet nem kap senki. Hiábavaló volt a nagy öröm a boulevardokon. Jön Calice br., az osztrák-magyar nagykövet s megújítja a kegyelmi kérést. A szultán azonnal megígéri mindent; már hogye adna kegyelmet az örményeknek, midőn ilyen tiszteletreméltó urnak és egész Európának örömet szerezhet vele. Eltelik újra vagy két hét és a kegyelemnek se hire, se hamva. Ekközben visszaérkezett Konstantinápolyba Nelidof, az orosz nagykövet és elmegey ő a Yildiz-kioskba, hogy megsürgesse a már kétszer ünnepelesen megígért amnestiát. A szultán természetesen nek is minden jókat kíván és ígér, de továbbra se tesz semmit. A kegyelem kérdése ekképen még mindig elintézetlen. Pedig ehhez sem pénz, sem előmunkálat, sem egy száll ember nem kell; pusztán egy kis jóakaratra és Európa iránt egy kis tiszteletre volt szükség... és

az örmények már rég visszanyerték volna szabadságukat, a miért Európa hónapok óta könyörög. Tehát igazat kell adnunk az angoloknak, a kik az egész akezió kezdete óta hirdetik, hogy itt erőszak nélkül nem lehet semmire se menni.

Francia-örmény társaság. Párisban francia-örmény társaság alakult, melynek czélja védelmezni az örmény érdekeket. A társulat elnöke Sarmetán atya, kinek az örmények érdekében irt lelkes fel szólalását magyar fordításban lapunk is közölte.

Érdekes interview. Egy igen tekintélyes, a diplomata-világhoz közel álló görög ember fogadta közelebből a „Budapesti Hírlap” tudósítóját, s a többi közt így nyilatkozott a keleti viszonyok felől: — Én tavaly az olympiai játékok után Szmyrnába mentem és mit láttam? Egész Szmyrna és egész Kisázsia — a hol csak görögök laktak, — lázban volt és napról-napra attól tartottak, hogy konfliktus támad egyrészt Törökország — másrészt a görögök és az örmények között!

Örmény testvéreink segélyezése. Az „Alkotmány” konstantinápolyi jelentése szerint a mult év augusztus havában Haszkiój-ben megölt örmény keresztények hátramaradt családtagjait — özvegyeit és árváit — Monsignore Bonetti, konstantinápolyi pápai delegásus és Monsignore Azárián, az ugyanott székelő „ciliciai” örmény katolikus patriarkha, úgy pénzsegélyvel, valamint lelmi szerekekkel és fűtő anyaggal is bőkezűen támogatják.

Menekült örmények Oroszországban. A „Novoszi” arról értesült Tiflisből, hogy negyvenezer örmény emigrans helyeztetett el orosz földön; még pedig huszonkétezer a Karsvidéken, — tizennégyezer a Fekete-tenger mellékén, — a többi Eriván környékén. Élelmészükre Moszkvából és Asztrakánból érkezett lelmi-szer. Sok gyermeket megölt a hideg és az éhség.

Az örmény bebörtönözöttek szabadsága. A konstantinápolyi lapok ján. 6-iki számaiban ezeket olvassuk: „A fővárosunkban politikai vétségek miatt börtönbe vetett helybeli és vidéki örmények mindnyájan számra nézve négyszázötvenen szabadon bocsáttattak. Csak a halálra ítélték maradnak, kik valamely várba, ellenben az egyházi személyek a jeruzsálémi zárdába küldetnek.” Most mi kérdjük, hogy ha Konstantinápolyban csak 450 volt bebörtönözve, akkor hol a többi 8550 fogoly, mert az európai lapok hivatalos források után azt irták, hogy a bebörtönözött örmények száma 9000?

Új konzulatus. Ő Felsége elrendelte, hogy Tábri szben (örményül: T a v r e s), Perzsa-Örményország fővárosában, — s legnagyobb kereskedelmi központján, — egy tiszteletbeli, osztrák-magyar konzulatus állíttassék fel. Tábri s városa székhelye egy örmény püspökségnek is, valamint a perzsa birodalom egyik jelentékeny — az azerbeidsáni — tartományi kormányzóságának.

Örmény menekültek Bulgariában. Várnában mintegy 7—8000 menekült örmény van, kik Konstantinápolyból vagy a vidékről jöt-

tek ide. Egy bizottság, mely örményekből és bulgárokból áll, gondoskodik a segélyre szorult örményekről. E bizottság tagjai közt van egy emberszerető angol nő is: Frajzer kisasszony, ki egy épületet bérelt ki, melybe a menekült betegeket helyezték el. Ez a kórház még a törökök idejéből maradt nagy épület, melyben több mint 80 szoba van. Ez a nagy épület tele van konstantinápolyi és vidéki családokkal. Ezeket a bizottság látja el étellel, itallal (tea, tej, kávé), fával. Egy városi hivatalnok mindennap ellátogat a kórházba. A város öt kerületre van osztva; a bizottság tagjai minden nap meglátogatják kerületeiket. Házi házra járnak és a szükölködő örmények közt ruhát, flanelt, vásznat, csizmát, fát, ételt osztogatnak. . .

Örmény kivándorlók Bulgáriában. Tizenkétezer örmény menekült érkezett Bulgáriába, a várnai és burgaszi vonalon. Ezen országban már régibb örmény telepítvények is voltak, főleg Filippopolban és Varnán, — s a bolgár kormány az új koloniákat a régiék mellé akarja letelepíteni. Segély-bizottság alakult, mely egyelőre a menekültek legfőbb életszükségletét biztosítja. A bolgár kormány és társadalom lehetőleg támogatni igyekszik az e részbeni törekvéseket. Munkásokat már is alkalmaztak a kikötőknél teherhordásra, s az örmény orvosok magukat rendes orvosi praxisra kérték becsátatni. Az egykori bolgár atrocitások idejében a Kis-ázsiaiba internált bolgár menekültek közt annak idején, oly inség uralkodott, hogy az üldözött bolgárok éhen veszttek volna el, ha az örmények nem segítették volna őket. Ezt akarják most a bolgárok meghálálni!

A szabad lábba helyezett Undseán Ábig. Konstantinápolyból decz. 10-iki kelettel azt táviratozzák a »Nev-York-Herald« című lapnak, hogy a szultán parancsára szabadon becsátották Undseán Ábig efendit, ki három évre volt elítélve azért, mert állítólag pénzzel segítette a forradalmi bizottságot. A »Than« konstantinápolyi levelezője is megerősíti e hirt, egyszersmind azt is mondja, hogy Undseán szabadságát a francia nagykövet Cambon közbenjárásának köszöni.

Terv a háború megelőzésére. Athén-ben az európai követek, az örmény nemzetiségű Onu, orosz követ lakásán konferenciát tartottak, a görög kormányhoz intézendő együttes jegyzék tárgyában. E jegyzékben a thessaliali határon összevont csapatok visszavonását sürgették. Hasonló jegyzék ment a szultánhoz is. A csapatok visszarendelésének e szerint egyidőben kellett volna megtörténnie. De mivel a háborúskodó felek ellenszegültek, — főbb kikötőiket zárlat (blockade) alá vették és kényszerrendszabályokat alkalmaztak ellenük.

Felelős szerkesztő és kiadó tulajdonos: SZONGOTT KRISTÓF.

Szamosújvárt, Todorán Endre „Aurora” könyvnyomdája.
